

ARGUMENT

Gândit acum trei ani, odată cu ideea unei fundații care să sprijine programele Institutului de Istorie "A.D.Xenopol", acest *Buletin* iese abia acum, în plină criză. E un fapt prin el însuși semnificativ, căci rezultă din datele unei societăți ce se vrea înnoită, revitalizată, pusă în rând cu lumea apuseană, mai prosperă și mai stabilă, în timp ce numeroși factori de inerție îi întârzie mersul, plafonându-i chiar aspirațiile. Evenimentele din decembrie '89, oricum le-am defini (revoluție, lovitură de stat sau și una și alta), au produs o explozie socială pe măsura presiunilor coercitive ale sistemului comunist, astfel că întârzierea noilor structuri, dictate de noi exigențe, nu trebuie să mire pe nimeni. Era în fond o naivitate să se creadă că a doua zi după abolirea unei dictaturi, sub incidența străzii și cu atâtea jertfe umane, se vor putea constitui noi structuri, viabile, în acord cu ideile ce domină azi lumea liberă.

Istoricul e probabil destul de bine plasat pentru a recunoaște "drepturile timpului" în asemenea procese, care nu s-au vădit simple nici în țările cu mai lungă experiență democratică. Toată zona dominației comuniste e marcată, în grade și forme diverse, de aceeași patologie de sistem, cu rezultate ce necesită (se și fac deja) studii comparatiste. Accentul pus pe specific va pierde momentan din importanță, pentru a lăsa să se vadă mai întâi ce e produs comun al sistemului și a înlesni o terapeutică pentru zona controlată, după ultima conflagrație mondială, de sovietici. Abia mai târziu se va putea ajunge la studii care să distingă particularități, "accidente", nuanțe locale etc.

Dacă un istoric e chemat întotdeauna să sprijine eforturile societății de a se redefini, cu atât mai mult el trebuie să o facă într-un asemenea moment, când vechiul sistem nu mai există *tale quale*, iar un altul nu s-a cristalizat. Confuzia domnește peste tot, solidarități pe noi temeieri se constituie anevoie. În același timp, vechile solidarități, create sub regimul comunist, ca produs al unei strategii de putere, s-au reconstituit și pus la lucru, astfel că există impresia unei **restaurații** mai peste tot în fostul "lagăr socialist". Nu e o simplă impresie. Categoriile privilegiate sub vechiul regim au găsit pretutindeni mijloace de a se impune, adaptându-și limbajul și folosindu-se de avantajele economice pentru a domina și în noile circumstanțe.

Timpul prezent invită la reflecție, ca ipostază a duratei, plină de resurse, susceptibilă de interpretări multiple, o ipostază pe care n-o putem oricum evita, însă a cărei înțelegere poate diminua sentimentul de absurd ce stăpânește fie și numai o parte a societății. Nici o epocă nu reclamă atâtea efort ordonator ca aceea stând sub semnul tranziției. Este mai ales cazul lumii est-europene, în această etapă de căutări febrile,

incertitudini, spaime, violențe, când totul e mai instabil decât reclamă natura însăși a lucrurilor.

Lumea percepe momentul de față ca desfășurându-se sub o zodie care face prezentul dificil, viitorul nesigur, iar trecutul un domeniu de reflecție anxioasă, mereu reînnoită și mereu decepționată. Fiindcă istoria nu mai poate oferi azi acele narațiuni "definitive", care să insuflă siguranță, armonie, reconfort, ci dezvăluie din contra o nesfârșită succesiune de tensiuni și conflicte, criza fiind o stare "normală" a lumii. Ajunși însă la această concluzie, putem asimila mai lesne aporiile existenței, caracterul schimbător și dramatic al istoriei – ca discurs – nu ne mai apasă insuportabil. Când Unamuno evoca, la început de secol, sentimentul agonic al existenței, el ne pregătea în fond pentru acest final de ciclu, care se vedește încă mai dramatic decât l-au intuit spiritele cele mai puțin optimiste. Istoria a ajuns între timp un domeniu de reflecție ineputabil, în care "adevărurile" sunt mai mobile, construcțiile multiple și în continuă renovare, un domeniu ce provoacă la regândire și reconstrucție continuă a trecutului .

S-ar putea conchide că e nevoie să investim mai mult în competiția cu noi înșine decât în confruntarea cu alteritatea. E un gând ce ne apropie de Vasile Pârvan, desigur, căci îndeamnă, ca și marele nostru istoric, la o continuă depășire de sine. Dar el ne evocă nu mai puțin acea "artă a autodepășirii", preconizată acum de un Pierre Chaunu, alături de cei care mai împărtășesc azi ideea unui primat spiritual ca soluție de transgresiune a crizei. Nu e vorba numai de sensul comun al crizei, atât de frecvent în ultimile secole, ci deopotrivă de condiția omului în ansamblu. Nimic nu se înțelege în istorie fără o viziune globală, care să îmbrățișeze destinul speciei. *Istoriologia* pe care o voia Nicolae Iorga, încredințat că aceasta nu se va impune tocmai lesne, e deplin actuală. Ea poate fi instructivă însă numai pentru cei pregătiți a-i absorbi mesajele, a se acomoda la dinamica discursului pe care îl emite în strâns raport cu realitatea curentă.

Un "pariu" se recunoaște întotdeauna la originea acelu discurs, nu neapărat unul politic. Politicul însă a mers mereu împreună cu discursul istoric, l-a intersectat, înrâurit, distorsionat, falsificat mai ales sub dictatura comunistă, ceea ce reclamă acum, în plină criză a ideologiilor, precauții speciale de metodă în efortul de recuperare a demnității istoriografice. Aspectul cognitiv e dublat de unul deontologic. Mai ales cel din urmă pune acum breasla în dificultate. Căci a fost deprinsă cu scheme de gândire susceptibile a simplifica totul până la schematism, iar acum trebuie să admită o regândire sistematică a materiei. Vechi reflexe ideologice îi tulbură încă discursul. Aspirația spre normalitate se vedește și în acest domeniu contrazisă de mai vechile habitudini, a căror eliminare necesită o severă autoeducație, un examen de sine la toate nivelele.

O revistă trimestrială care să înlesnească acest examen, pe temeiul dezbaterilor ce au loc astăzi oriunde în lume, nu poate fi decât utilă. Ea va găzdui texte de cultură istorică, în ideea de a familiariza pe cei interesați cu preocupările de azi ale istoriografiei. Momentul e fecund, sub acest unghi, un pluralism benefic stimulează inițiative demne de toată atenția. Corpul de cercetare, profesorii, iubitorii de istorie ar putea găsi în asemenea texte un sprijin serios pentru propriile reflecții asupra domeniului. Se vor adăuga, în alt compartiment, dări de seamă, analize critice, știri de interes istoriografic. Partea ultimă va oferi date despre activitatea Fundației Academice "A.D.Xenopol" și despre Xenopol însuși, al cărui nume se recunoaște în chiar titlul acestui buletin.

Xenopoliana poate deveni astfel și un omagiu durabil la adresa marelui nostru istoric, reprezentativ pentru domeniul în discuție, atât prin opera filosofică (*La théorie de l'histoire*, 1908), cât și prin marea sinteză asupra trecutului (*Istoria românilor din Dacia traiană*, 1888-1893), ambele socotite ca valori perene ale patrimoniului nostru național. Dacă la începutul acestui secol s-a putut spune despre Xenopol că e grec sau francez, azi originea lui se cunoaște, însă opera circulă prea puțin, mai alers în mediile savante din afara țării. *Xenopoliana* ar putea fi și un mijloc de a readuce în actualitate o mare figură, a cărei teorie a "seriilor istorice", viu discutată în primii ani ai secolului, continuă să prezinte interes și acum, chiar dacă numele autorului nu mai e citat decât rareori. "De douăzeci de ani istoria e serială", spunea Pierre Chaunu, în 1970, punând la lucru acea sintagmă, din altă perspectivă, preocupat cum era de conjuncturi, sisteme de civilizație, elemente structurale etc. Un motiv în plus să se facă loc, în coloanele acestui *Buletin*, unor analize care să pună în valoare contribuțiile istoricului român în diverse domenii și chiar elemente de biografie.

A.D.Xenopol e o punte firească între noi și lume. Desigur, nu putem rămâne azi la soluțiile propuse de el, acum un secol, însă acele soluții, fie că e vorba de teoria istoriei, de *praxis* ori de conexiunile ei cu alte discipline, continuă să ne stimuleze către noi căutări. De aceea *Xenopoliana* nu implică nici ostentație recuperatoare, nici prezumție protocronistă, ci numai un fel de a lega mesajul unei opere de problemele istoriografiei actuale și de năzuințele unui institut ce poartă numele istoricului înscris pe frontispiciu.

Ne rămâne să sperăm că deschiderea teoretică propusă de Xenopol e numai un punct de pornire, un stimulent pentru alte deschideri, pentru analize menite a înlesni o cât mai bună sincronizare a căutărilor noastre cu cele propuse de alți istorici, în diverse spații culturale din lumea contemporană.

Al Zub